

Monitoring digitalnih prava u Srbiji

april-septembar 2019.

U periodu od aprila do septembra 2019. godine, SHARE Fondacija zabeležila je 54 slučaja povreda digitalnih prava u Srbiji. Kategorija u kojoj su digitalna prava ubedljivo najviše kršena jeste kategorija pritisaka zbog izražavanja i aktivnosti na internetu, što prati trend iz prethodnog perioda monitoringa. Budući da se bližimo godini u kojoj će se održati parlamentarni izbori, a upoređeno sa prethodnim iskustvom, nema naznaka da će se ovakva praksa smanjiti. Nekoliko upečatljivih slučajeva koji su se dogodili u ovom periodu monitoringa ticali su se i kategorije blokiranja i filtriranja sadržaja, kao i povreda informacione privatnosti i zaštite podataka o ličnosti.

Zanimljivo je da su se, od šest zabeleženih slučajeva povrede blokiranja i filtriranja sadržaja, u septembru dogodilo čak pet slučajeva i to iz potkategorije algoritamskog blokiranja ili suspenzije sadržaja. Tako je [Danasov nalog na Tviteru](#) sedam dana bio blokiran. Naime, na zvaničnom nalogu kao "datum rođenja" stavljena je 1997. godina, odnosno godina osnivanja ovog medija. Tviter je obavestio Danas da je nalog zaključen jer nisu ispoštovana pravila korišćenja te platforme, koja podrazumevaju da nalog na ovoj mreži mogu imati samo stariji od 13 godina, te da u trenutku kreiranja Tviter naloga dnevni list Danas nije "bio tinejdžer". Čim je nesporazum razjašnjen, nalog je vraćen. Još jedan slučaj blokiranja sadržaja medija desio se i na Jutjubu. Naime, [uklonjena su dva videa istraživačkog medija BIRN](#), a kao razlog je navedena prijava zbog povrede privatnosti. Oba videa posle nekog vremena su ponovo dostupna na istim adresama. Još jedan upečatljiv slučaj iz ove kategorije, a iz potkategorije blokiranja/filtriranja sadržaja na nivou mreže dogodio se u junu, kada je [blokiran Tviter nalog](#) aktivistkinje Sofije Todorović. Ovo se desilo ubrzo pošto je ukazala na nacionalističke napade na albanskog pekara u Borči. Nakon što je SHARE Fondacija kontaktirala predstavnike Tvitera, Sofija je uspela da povрати pristup nalogu.

Najčešća kategorija povreda prava, kao i u prethodnom izveštaju, jesu pritisci zbog izražavanja i aktivnosti na internetu. Najmasovnija su bila kršenja potkategorija pretećih sadržaja i ugrožavanja sigurnosti i uvreda i neosnovanih optužbi. Mete ovakvih napada bili su uglavnom novinari, ali i aktivisti, javne ličnosti, političari i građani. Tako je Vojislav Šešelj na svom Tviteru [vređao preminulog novinara](#), kao i [Poverenicu za ravnopravnost](#). Mnogi od slučajeva pretnji prijavljeni su policiji, a samo neki od napadača su privedeni u policiji i pravosnažno osuđeni. Jedna od važnih presuda je ona za govor mržnje u [komentarima na sajtu Kurira](#), doneta u aprilu, kada je Apelacioni sud u Beogradu, nakon šest godina suđena utvrdio odgovornost urednika portala Kurir info za govor mržnje prema albanskoj nacionalnoj manjini. Sve dok se sudska praksa u ovoj oblasti ne ustali, te takvo

ponašanje ne bude efikasno sankcionisalo, preteći sadržaji i govori mržnje opstaju i nastavljaju se, usled klime nekažnjivosti.

U ovom monitoring periodu desilo se i nekoliko pritisaka zbog objavljivanja informacija. Tako je nastavljen [trend tužbi](#) koje bivši predsednik Opštine Grocka podnosi protiv urednika Žig infa Željka Matorčevića, te je u avgustu podneta 13. privatna tužba, kojom je ukupno traženo 4,2 miliona dinara za naknadu nematerijalne štete. Takođe, [podneta je i krivična i disciplinska prijava](#) protiv zamenika Republičkog javnog tužioca i člana Državnog veća tužilaca Gorana Ilića, jer je putem svog Tviter naloga saopštio da se predmeti u tužilaštvu "drže u fioci" i čekaju promenu političkih prilika u zemlji. Jedan od zanimljivih primera pritisaka je svakako onaj kada su [građani novčano kažnjeni](#) jer su na Fejsbuku objavili fotografiju ovaca. Naime, protiv administratora Fejsbuk grupe "Alo, Mladenovac", koji su u na naslovnu stranicu navedene grupe stavili fotografiju na kojoj se vidi natpis "Skupština opštine Mladenovac" ispisana na velikom PVC panou, dok se ispod istog nalazi ograđeno stado ovaca, doneta je presuda. Stav Osnovnog suda u Mladenovcu je bio da to ima uvredljiv, omalovažavajući karakter, te su administratori grupe kažnjeni sa po 3000 dinara. Pored pritisaka, zabeležena su i objavljivanja neistina i neproverenih informacija sa namerom ugrožavanja reputacije.

Iako slučajeva iz kategorije povreda informacione privatnosti i zaštite podataka o ličnosti po brojnosti nije bilo koliko i pretnji i uvreda, i u ovom periodu monitoringa ostavljen je značajan trag kada je u pitanju povreda prava većeg broja građana odjednom. Tako je u junu [zamenik gradonačelnika Beograda Goran Vesić](#) objavio na svojoj zvaničnoj Fejsbuk stranici službene mejlove novinara televizije N1. Ovaj slučaj obuhvata potkategorije curenja podataka o ličnosti građana, kao i narušavanje informacione privatnosti na radnom mestu. Istog meseca, desila se još jedna povreda informacione privatnosti, kada je narodni poslanik [Vladimir Đukanović na Tviteru](#) objavio identitet jednog od maturanata sa protesta, navodeći uz ime i prezime da se radi o sinu kuma Dragana Đilasa. Radi se o objavljivanju informacija o privatnom životu, kao i nedozvoljenoj obradi podataka o ličnosti. Svakako najdrastičniji slučaj povreda ove kategorije po broju građana čija su prava bila prekršena desio se u septembru, kada je [Miša Vacić na svom Instagram profilu objavio fotografiju](#) na kojoj se vide spiskovi korisnika Crvenog krsta u Medveđi, sa brojevima ličnih karata i adresama. Ovaj slučaj izazvao je brojne reakcije, budući da su zaposleni u Crvenom krstu Medveđa zastupniku udruženja Srpska desnica, koja je učestvovala na izborima u toj opštini, neovlašćeno učinili dostupnim evidencije ličnih podataka koji se odnose na korisnike narodne kuhinje CK Medveđa, a on kasnije te podatke učinio javno dostupnim. Pokret slobodnih građana podneo je krivičnu prijavu protiv zaposlenih u Crvenom krstu Medveđa, a Poverenik je pokrenuo postupak nadzora. Iako se Crveni krst izvinio zbog toga što se desilo, ovakav odnos prema ličnim podacima, gde im neovlašćene osobe pristupaju, te ih javno objavljuju, pokazuje da insitucije i politički akteri ne poštuju osnovna ljudska prava, te da se ovakva praksa i dalje može očekivati.

Ni kategorija manipulacija i propagande u digitalnom okruženju ne može se zanemariti u ovom periodu monitoringa. Najbrojnije povrede bile su iz potkategorija izmena ili uklanjanja sadržaja od javnog značaja i kreiranja lažnih naloga i plaćenog promovisanja lažnog sadržaja. Tako je kreiran [lažni sajt "Večernjih novosti"](#), na kome su objavljeni podrugljivi tekstovi o ministrima, [izmenjen je tekst o doktoratu](#) Siniše Malog na sajtovima RTS-a i "Tanjuga", na portalu "Informer" [izmenjen tekst o požaru u crkvi Notr Dam](#), koji je prvo imao negativnu konotaciju, a kasnije izraženu empatiju prema događaju. Primetno je da su povrede potkategorije izmene i uklanjanja sadržaja uglavnom vršili onlajn mediji, što ukazuje na to da mediji bez ikakve odgovornosti sklanjaju i menjaju svoje tekstove i time moguće dovode građane u zabludu.

Od aprila do septembra zabeležena su i dva narušavanja kategorije informacione privatnosti. Tako je u junu [portal "Indija kafe" bio meta tehničkih napada](#), nakon što je novinarka portala Verica Marinčić bila zastrašivana i na meti uvreda narodnog poslanika vladajuće koalicije, a u septembru je [portal Arms Watch nekoliko dana bio nedostupan](#) u Srbiji zbog tehničkih napada, neposredno po objavljivanju teksta o poslovima oca ministra unutrašnjih poslova Stefanovića sa trgovinom oružjem.

Kao što se iz izveštaja može primetiti, u periodu od šest meseci u Srbiji se dogodila povreda većine digitalnih prava koja se monitoringom prati. Najčešće ugrožene strane su novinari i građani. Pritisci, manipulacije, povrede privatnosti, narušavanje informacione bezbednosti i blokiranje sadržaja opstaju kao pretnja digitalne bezbednosti. Ako se sagleda praksa nedostatka reagovanja institucija na prijavljene slučajeve, kao i one očigledne, koji su izazvali reakcije javnosti, smanjenje povreda se ne nazire.

[Monitoring baza SHARE Fondacije](#)